

Valóságos könyvtár – könyvtári valóság Tudományos tanácskozás az ELTE BTK-n

◆ Boda Gáborné Köntös Nelli

2013. november 26-án, a magyar tudomány ünnepe alkalmából *Valóságos könyvtár – könyvtári valóság* címmel rendezett tudományos konferenciát az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézete és az ELTE Irodalomtudományi Doktori Iskola (ITDI) Könyvtártudományi Doktori Programja az ELTE BTK Kari Tanácstermében.

Dezső Tamás, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának dékánja köszöntőjében a könyvtárak felsőoktatásban betöltött kiemelt jelentőségéről beszélt, valamint kitért az ELTE könyvtárügyének aktualitásaira is.

Kiszl Péter, az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének igazgatója *Az értékteremtő könyvtár* című nyitóelőadásában hangsúlyozta a könyvtárak megváltozott – multifunkciós – szolgáltatási rendszeréből fakadó kihívásokat, melyek szerves összhangban állnak évezredes értékteremtő és -őrző feladatukkal.

A Könyvtártudományi Doktori Program vezetőjeként elemezte a tudós könyvtáros képzés eddigi eredményeit, felvázolta jövőbeli célkitűzéseit, nemzetközi kapcsolatrendszerét, összhangban a könyvtár- és információtudomány széles körű, interdiszciplináris és kutatástámogatási beágyazottságával.

A program folytatásaként az ELTE ITDI Könyvtártudományi Doktori Program négy hallgatója számolt be kutatásáról. *Sörény Edina*, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Közgyűjteményi Főosztályának vezető tanácsosa előadásában a könyvtári fejlesztések társadalmi és gazdasági hatásainak mérhetőségével kapcsolatos kutatásait mutatta be. A könyvtári fejlesztések főbb irányaként említette a jól képzett könyvtáros szakembereket, a modern IKT-eszközöket, a távoli elérésű szolgáltatásokat, valamint a megújuló programkínálatot, melyek együttesen a korszerű könyvtár képét vetítik elénk.

Az előadó hangsúlyozta, hogy a pályázati forrásokhoz kapcsolódó fejlesztési tartalmak mérhetősége igen nehéz feladat ma Magyarországon, hiszen nincsenek olyan mutatók és adatbázisok, amelyek egy helyen gyűjtenék ezeket az információkat. A statisztikai adatokon és a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség EMIR (Egységes Monitoring és Információs Rendszer) adatbázisában tárolt információkon kívül a tartalmak összegyűjtése jelenleg nem megoldott. Az eredmények kimutatásának és mérhetőségének egyik lehetséges módszereként, a statisztikai adatokból kiindulva, olyan hasonló méretű és adottságú könyvtárakat hasonlítottak össze, melyek egy része nyújtott be fejlesztési pályázatot, más része pedig nem élt ezzel a lehetőséggel. A könyvtárak közötti jelentős különbségeket több szempontból vizsgálták (számítógépek, használók, távhasználatok, könyvtárosok száma stb.) és megállapították, hogy a 2008 és 2011 közötti időszakban a pályázatokon induló intézmények esetében határozottan pozitív irányú az elmozdulás, míg a nem pályázó könyvtárakra inkább a kismértékű javulás, a stagnálás, esetenként a visszaesés a jellemző. Az előadó vázlatosan áttekintette a hazai és uniós forrásokból 2007 óta megvalósult fejlesztési programok számtalan pozitív szakmai, gazdasági és társadalmi hatását, továbbá utalt a 2014 és 2020 között várható támogatási forrásokra is.

Juhász Éva, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtár, Levéltár és Művészeti Gyűjtemény könyvtárosa *Karcsúsodjunk, de meddig? A lean menedzsment könyvtári vetületei* című

előadásában két külföldi példán (Integrated Tri-borough Library Service – Anglia, Biblioteca Civica di Riva del Garda – Olaszország) keresztül mutatta be a lean menedzsment könyvtári alkalmazásának lehetséges formáit. Az előadó utalt rá, hogy a „lean production” (karcsú termelés) terminust először használó John Krafcik a japán Toyota cég termelési rendszerének hatékonyságát a karcsú szervezet, kevesebb erőforrás, jobb teljesítmény hármásában látta. Juhász Éva véleménye szerint a számos szakirodalom és gyakorlati példa ellenére a lean menedzsment még nem terjedt el a non-profit szektorban, vagy – ami még rosszabb – a „húzzuk meg a nadrágszíjat”, „leépítés”, „elbocsátás” szinonimájaként használják, vagyis eredeti jelentése

torzul, mint ahogy azt a két külföldi tanulmányútja során is tapasztalta.

A 2011-ben indult Integrated Tri-borough Library Service elnevezésű projektben három londoni belvárosi kerület, a Westminster Council, Hammersmith and Fulham Council és a Royal Borough of Kensington and Chelsea könyvtárai vettek részt, és a célja egy közös könyvtári szolgáltatási rendszer kialakítása volt. A tervek között szerepelt, hogy a részt vevő intézmények közös kölcsönzési, információs és IT-rendszert alakítanak ki, egységesítik a beszerzést, a raktározást, és karcsúsítják a menedzsmentet. A projektet a fenntartói menedzsment eredményesnek találta, ám a könyvtárosok és a felhasználók nem, mint ahogy azt például a Kensington Central Library-

be látogatók számának drasztikus csökkenése is jelezte. Az Integrated Tri-borough Library Service projekt esetében elmondható, hogy a szolgáltatás színvonala csökkent, tehát a karcsúsítással párhuzamosan nem valósult meg a „jobb teljesítmény” cél, nem jött létre lean menedzsment.

A lean menedzsment alkalmazásának egy további lehetséges formáját az előadó az olaszországi Riva del Garda közkönyvtárában (Biblioteca Civica di Riva del Garda) szerzett személyes tapasztalatai alapján mutatta be. A 16 ezer lakosú város könyvtára négy szakembert és három segítőt foglalkoztat. Az intézmény a nyitvatartási idő alatt klasszikus könyvtárként működik, ám a nyitvatartási időn kívül irattári, iskolai könyvtári, valamint rendezvényszervezési feladatokat is ellát.

Az előadás címében feltett kérdésre, hogy meddig karcsúsodjunk, Juhász Éva válasza az, hogy csak addig, amíg az együtt jár a szolgáltatások színvonalának megőrzésével, illetve növekedésével és a karcsúsítás során felszabaduló, sokoldalúan képzett és kreatív munkaerő a szolgáltatások fejlesztésének és innovatív megoldásoknak biztosít szellemi alapot. Ha csupán a költségcsökkentés, valamint az elbocsátás a cél, az nem nevezhető lean menedzsmentnek.

A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár főigazgató-helyettese, *Rózsa Dávid*, a könyvtár jelenlegi, valamint a jövőben megvalósítandó szolgáltatásairól és fejlesztéseiről számolt be *Kutatás és kutatástámogatás országos szakkönyvtári környezetben* című előadása keretében. A könyvtár alapításának

célját, ellátandó feladatait és működésének kereteit felidéző gondolatait követően az előadó a gyűjtemény kéziratállományához kapcsolódó munkálatokról beszélt. A javarészt kiaknázatlan forrást jelentő kéziratállományból mindezülig 2563 példány feldolgozása történt meg, melyek a könyvtár online katalógusában is visszakereshetők. Több mint kétszáz doboznyi (26 folyóméternyi) anyag, jeles társadalom- és gazdaságkutatók hagyatéka várja a minden részletre kiterjedő feldolgozást, melyhez 2013 nyarán készült el az a középszintű segédlet, amely alapján nagyjából tudható, hogy melyik doboz mit tartalmaz. S hogy a közgyűjtemények mindig tartogathatnak meglepetéseket, arra jó példa, hogy a kéziratári rendezés közben került elő az alapító, Keleti Károly igazgatói kinevezése és a KSH-t minisztériumi osztályból hivatallá emelő okirat.

A KSH Könyvtár 2012 augusztusában kezdte el kiépíteni a *Magyar társadalomtudományi hivatkozások adatbázisát*, a Mathiast. Az intézmény munkatársai és az ELTE BTK szakmai

gyakorlatra érkezett informatikus könyvtáros hallgatói 2013 novemberéig feldolgozták a *Statisztikai Szemle* 1980 és 2013, a *Demográfia* 2000 és 2012, a *Területi Statisztika* 1998 és 2013, illetve a már megszűnt *Gazdaság és Statisztika* 1992 és 2006 közötti évfolyamait. Ezzel a mai napig összesen 15 ezer rekord vált kereshetővé az adatbázisban.

Az előadó elmondta, hogy a könyvtárban csak „kézműves” technológiát igénylő források digitalizálására van mód. A kiemelkedően fontos életművek digitális feldolgozásával 2013 tavasza óta folyamatosan bővül a könyvtár honlapján elérhető Fényes Elek-tudásbázis. Eddig a hivatalalapító Keleti Károly és a pécsi születésű kiváló statisztikus, Buday László munkásságának java vált szabadon hozzáférhetővé. A feldolgozás a közeljövőben a költőként is jelentős Vargha Gyula, Thirring Gusztáv és Elekes Dezső írásaira fókuszál majd. Pályázati forrásnak köszönhetően küszöbön áll a történeti népszámlálások anyagának digitális közzététele is.

Rózsa Dávid fontosnak tartotta leszögezni, hogy a minden könyvtártípust (és persze az egyéb közgyűjteményeket, általában a kulturális intézményeket is) radikálisan érintő változások korában nem elégedhetünk meg a gyűjtemények pusztá gyarapításával és mégoly részletes feltárásával; az állományközpontú, az őrzött példányok számát előtérbe helyező megközelítés helyett a kutatókönyvtári szemlélet jelentheti a szakkönyvtárak jövőjét.

Stummer János, az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének tanársegédje *Lehet másképp? Gulyás Pál és Szabó Ervin vitájának tanulságai* című előadásában érdekes epizódokat villantott fel a XIX–XX. század fordulóján élt két neves könyvtáros személyiség tudományos vitájából. Gulyás Pál és Szabó Ervin szakmai életútjának lényegesebb állomásait felidézve, a konferencia résztvevői korabeli források alapján követhették végig a két könyvtárpolitikus vitájának az 1900-as évek elejére tehető kezdeti szakaszát, majd hangvételének megváltozását, egészen a későbbi éles pengeváltásokig. Az előadó által feltett kérdésekre – miszerint „lehet-e másképp tekinteni Gulyás Pál és Szabó Ervin vitájára, annak elsősorban dinamikáját, nem pedig tárgyát, a public library ügyét vizsgálva”, továbbá „lehet-e másképp lefolytatni és ha

igen, hogyan egy korszakos jelentőségű vitát, mint ahogyan azt Gulyás Pál és Szabó Ervin tette”, illetve „lehet-e tanulságokat levonni a vitából a jelenre nézve a lefolytatás mikéntjére vonatkozólag” – a válasz igen, mindig lehet másképp!

A konferencia délutáni programja kerekasztal beszélgetéssel folytatódott a könyvtáros diploma munkaerőpiaci értékéről, melyen kiderült, hogy az informatikus könyvtáros szakon megszerzhető ismeretek a nem tipikusan közgyűjteményi területeken és akár a versenyszférában is jól konvertálhatók. *Barátné Hajdu Ágnes* tanszékvezető beszélgetőpartnerei az intézet korábban végzett hallgatói voltak: *Koletár Katalin*, *Nagy Nikolett* (Városi Könyvtár, Jászberény), *Szikszai Edina* (MTA Könyvtár és Információs Központ) és *Takács Dániel* (Budapesti Ügyvédi Kamara). ■

A konferenciáról szóló további híradások az alábbi webcímeken tekinthetők meg:

<http://www.elte.hu/hir?id=NW-5200>

<http://elte-lis.blogspot.hu/2013/12/konferencia-konyvtari-ertekekrol.html>